

УДК 376:81'264.1-053.4

Ейсмонт А.І.<sup>1</sup>, Пушина І.В. <sup>2</sup>

<sup>1</sup> студ. гр. УФКСз-313м НУ «Запорізька політехніка»

<sup>2</sup> доц. НУ «Запорізька політехніка»

### **ОСОБЛИВОСТІ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ІІ РІВНЯ**

Мовлення є ключовим засобом спілкування та соціальної інтеграції. Діти із ЗНМ ІІ рівня можуть зазнавати труднощі у взаємодії з оточуючими через обмежену мовленнєву компетентність. Формування монологічного мовлення може сприяти поліпшенню їхньої соціальної адаптації та взаємодії з оточуючим середовищем.

Монологічне мовлення – це послідовний, структурований виклад своїх думок та знань однією особою. Це мовлення, що зазвичай не передбачає мовленнєвої реакції іншої особи і може бути адресоване як самому собі, так і іншим. Воно відрізняється від діалогу своєю безперервністю і завершеністю у вираженні думок.

У дослідженнях таких авторів, як А. Богуш, Л. Берозовська, Л. Пеневська, Л. Федоренко та ін., описано процес формування зв'язного монологічного мовлення в дітей дошкільного віку. Вони відзначають, що елементи монологічного мовлення проявляються у висловлюваннях дітей вже у віці 2-3 років. З 5-6 років дитина починає активно вивчати монологічне мовлення, оскільки до цього часу завершується процес розвитку звукового складу мовлення, а також діти опановують морфологічною і синтаксичною будовою рідної мови.

Однією з особливостей монологічного мовлення дітей дошкільного віку є його ситуативний характер. Ситуативне мовлення складається з окремих речень, які не обов'язково пов'язані між собою, і використовуються в процесі виконання конкретних дій. Важливо зазначити, що ці речення можуть бути зрозумілі слухачам лише у тому

випадку, якщо вони знайомі з контекстом, у якому вони використовуються.

А. Богуш і Н. Гавриш, вважають, що опанування зв'язним монологічним мовленням є найвищим досягненням у мовленнєвому розвитку дітей старшого дошкільного віку. На їх думку, монолог передбачає володіння звуковою структурою мовлення, лексикою та граматиною [1; 2].

Основні ознаки монологічного мовлення включають безперервність висловлювання, його самостійність, а також рівень підготовленості мовця. Самостійність монологу може проявлятися у формі переказу, відтворення заученого матеріалу або самостійного висловлювання ідей та думок. Рівень підготовленості мовлення може бути різним: від частково підготовленого, коли мовець має певну підготовку або структурований план, до непередбаченого та підготовленого мовлення, коли мовець може або не може передбачити свої висловлювання заздалегідь.

Початок опанування монологічним мовленням у дітей настає приблизно у віці 5-6 років, що пов'язано із завершенням процесу розвитку фонематичної сторони мовлення. У цей період діти починають активно вивчати морфологію, граматику та синтаксис рідної мови.

Діти з III рівнем недорозвинення мовлення характеризуються розгорнутим розмовним мовленням, відсутністю серйозних порушень у розвитку фонетико-фонематичної та лексико-граматичної сторони мовлення. Проте спостерігаються деякі порушення в складних мовленнєвих одиницях. Загальною рисою мовлення цих дітей є заміни синонімічних слів, аграматичні фрази, а також спотворення звукової структури окремих слів. Активний та пасивний словники дітей зростає за рахунок іменників та дієслів. Під час спілкування часто можна помітити неточне використання слів, що призводить до їхньої заміни [5].

Діти з III рівнем недорозвинення мовлення використовують у своєму мовленні переважно прості речення. При спробах створення складних речень, що виражають часові, просторові або причинно-наслідкові зв'язки, відбуваються значні порушення.

У більшості випадків у монологічному мовленні можна помітити порушення логічної послідовності в розповіді щодо часових аспектів. Під час переказу часто помиляються, передаючи логічну послідовність подій, пропускаючи цілі фрагменти, втрачаючи головних та другорядних дійових осіб [3].

Для цієї категорії дітей усі види розповіді майже недоступні. Зазвичай вони можуть зрозуміти основний зміст, але не усвідомлюють логіку розповіді. З обмеженим словниковим запасом вони не можуть

знаходити відповідних слів для конкретних ситуацій. У їхньому мовленні переважають запитання, і часто вони можуть «відірватися» від теми і перейти на іншу, не пов'язану з обговорюваною. Словник таких дітей є ситуативним.

У дітей також спостерігаються значні труднощі в складанні розповіді-опису. Зазвичай вони обмежуються лише переліком окремих елементів предметів або їх характеристик, замість повноцінної розповіді. Це викликає труднощі у відтворенні опису предметів за певним планом, запропонованим педагогом. Діти часто замінюють розповідь простим перерахуванням окремих частин об'єкта або його ознак, порушуючи логічну послідовність. Вони можуть мати труднощі завершити розпочату розповідь і часто повертаються до вже згаданого раніше [4].

Таким чином, монологічне мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовленням III рівня характеризується значними труднощами. Діти цієї категорії мають обмежений словниковий запас, порушення логічної структури висловлювань, труднощі з формуванням розгорнутого мовлення та усвідомлення послідовності подій. Вони зазвичай важко утримують увагу на темі розмови і мають схильність до переходу на інші теми. Для покращення їхнього мовлення потрібна індивідуалізована та систематична корекційна робота з використанням спеціалізованих методів і підходів.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: монографія. Київ: Слово, 2004. 376 с.
2. Гавриш Н. В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят: навч.-метод. посібник. Київ: Шкільний світ, 2006. 120 с.
3. Кляп М. І. Окремі аспекти мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення». *Scientific Journal «Virtus»*. 2018. № 20. Р. 132-135.
4. Лисенко В. О. Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. С. 394-399 с.
5. Поправкіна К. Д., Білюк О. Г. Проблема формування зв'язного мовлення у дітей з порушеннями мовлення в світлі сучасної логопедії та суміжних наукових дисциплін. *Серце, віддане дітям*. 2020. Вип. X. С. 185-187.